

LIETUVOS MUZIEJŲ DALYVAVIMAS KULTŪROS PAVELDO OBJEKTŲ SKAITMENINIME, NACIONALINIUIOSE IR TARPTAUTINIUIOSE SKAITMENINIMO PROJEKTUOSE

(Anketos „Pasirengimas muziejinių eksponatų skaitmeninimui ir kompiuterinei apskaitai“ analizė)

2009 m. gegužės mėn. Kultūros ministerija visiems Lietuvos muziejams išsiuntė anketą „Pasirengimas muziejinių eksponatų skaitmeninimui ir kompiuterinei apskaitai“.

Apklauso tikslai:

1. surinkti informaciją apie Lietuvos muziejų vykdytus ar vykdomus skaitmeninimo projektus;
2. surinkti informaciją apie pasirengimą muziejinių eksponatų skaitmeninimui ir kompiuterinei apskaitai.

Apibendrinime pateikiami preliminarūs duomenys, nes:

1. į anketą atsakė mažiau kaip pusė muziejų;
2. į ne visus klausimus pateikti atsakymai;
3. į kai kuriuos klausimus atsakyta netiksliai.

Ypač daug netikslumų pastebėta sumuojant muziejų pateiktus atsakymus apie bendrą suskaitmenintų eksponatų skaičių.

Anketoje buvo pateikta 20 klausimų. Į juos atsakė 44 muziejai: 4 nacionaliniai, 14 respublikinių, 2 apskričių, 22 savivaldybių, 2 žinybiniai.

Apibendrinus atsakymų rezultatus paaiškėjo, kad iš 44 muziejų 27 muziejai vykdo eksponatų skaitmeninimo darbus, 17 muziejų eksponatų neskaitmenina.

I. Muziejai, skaitmeninatys eksponatus

4 nacionaliniai muziejai:

- Lietuvos dailės muziejus (nuo 2005 m.);
- Lietuvos nacionalinis muziejus (nepateikė duomenų, kada pradėjo);
- Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus (nuo 2008 m.);
- Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai (nuo 2009 m.).

12 respublikinių muziejų:

- Lietuvos aviacijos muziejus (nuo 2006 m.);
- Lietuvos etnokosmologijos muziejus (nuo 2006 m.);
- Lietuvos jūrų muziejus (nuo 2006 m.);
- Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejus (nuo 2008 m.);
- Kauno IX forto muziejus (nuo 2007 m.);
- Kauno Tado Ivanausko zoologijos muziejus (nuo 2002 m.);
- Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato direkcijos Archeologijos ir istorijos muziejus (nuo 2005 m.);
- Maironio lietuvių literatūros muziejus (nuo 2005 m.);

- Respublikinis Vaclovo Into akmenų muziejus (nuo 2008 m.);
- Šiaulių „Aušros“ muziejus (*patikslino, kad vykdo parengiamuosius darbus nuo 2004 m.*);
- Valstybinis Vilniaus Gaono žydų muziejus (nuo 2007 m.);
- Žemaičių vyskupystės muziejus (nuo 2003 m.).

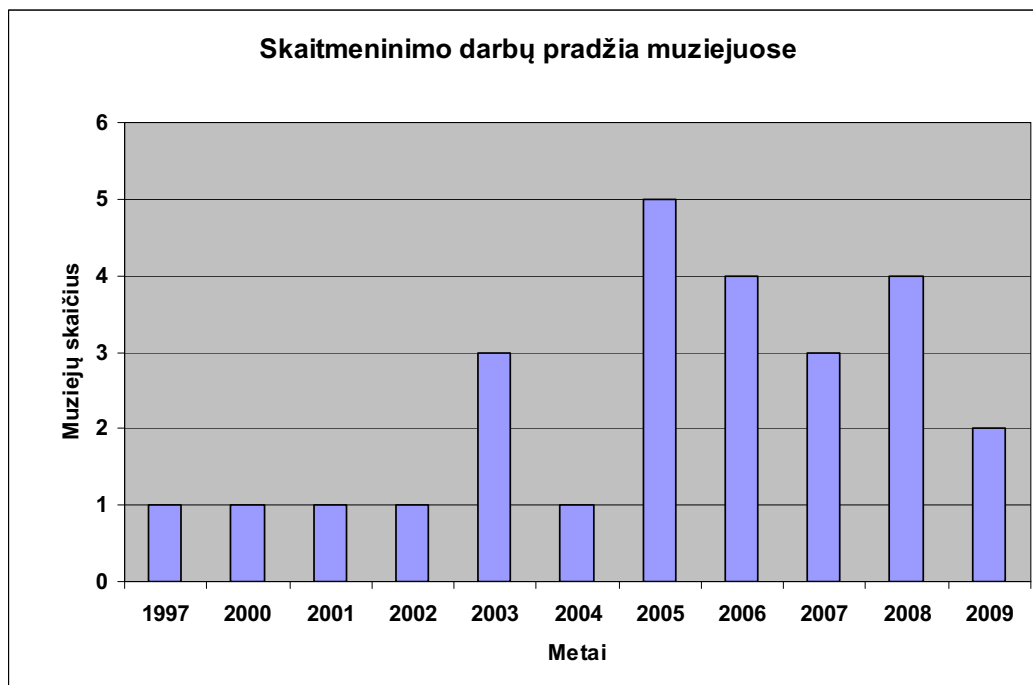
10 savivaldybių muziejų:

- Alytaus kraštotyros muziejus (nuo 2003 m.);
- Anykščių A. Baranausko ir A. Vienuolio-Žukausko memorialinis muziejus (nuo 2009 m.);
- Biržų krašto muziejus „Sėla“ (nuo 1997 m.);
- Druskininkų miesto muziejus (nuo 2006 m.);
- Mažosios Lietuvos istorijos muziejus (nuo 2007 m.);
- Kėdainių krašto muziejus (nuo 2001 m.);
- Kupiškio etnografijos muziejus (nuo 2005 m.);
- Molėtų krašto muziejus (nuo 2005 m.);
- Panevėžio kraštotyros muziejus (nuo 2000 m.);
- Rokiškio krašto muziejus (*patikslino, kad iš dalies pradėjo skaitmeninti nuo 2008 m.*).

1 žinybinis muziejus:

- Genocido aukų muziejus (nuo 2003 m.).

II. Muziejinių eksponatų skatmeninimo darbų pradžia

Remiantis apklausos duomenimis paaiškėjo, kad anksčiausiai eksponatų skaitmeninimo darbai pradėti Biržų krašto muziejuje „Sėla“. 1997 m. šis muziejus pradėjo skaitmeninti

numizmatikos rinkinio eksponatus. Kiti muziejai šiuos darbus pradėjo vėliau. Dauguma – 2005–2006 metais.

III. Eksponatų skaitmeninimo tikslai

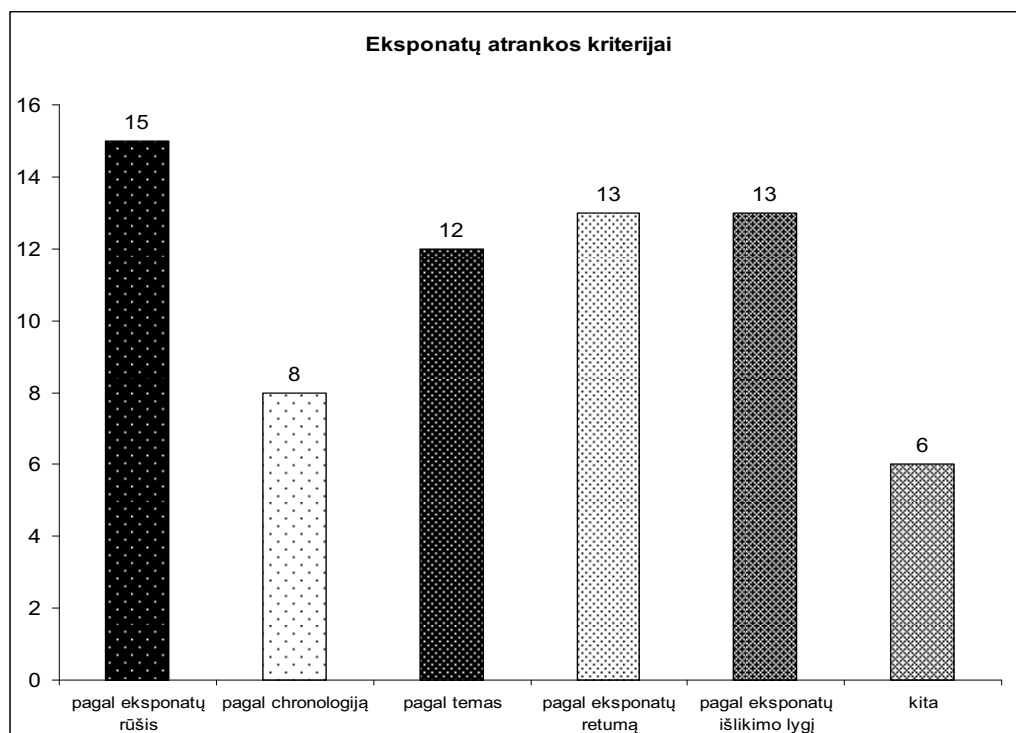
Anketoje muziejininkai dažniausiai nurodė šiuos eksponatų skaitmeninimo tikslus:

- Poreikis turėti geros kokybės skaitmeninius nuotraukų vaizdus įgyvendinant įvairius leidybinius (spaudos ir interneto) projektus, taip pat rengiant parodas ir ekspozicijas;
- Rinkinių informacinės sistemos (RIS) turinio kūrimas;
- Eksponatų duomenų bazės kūrimas;
- Viešų prieigų kūrimas;
- Eksponatų paieškos palengvinimas;
- Kūrinių apsauga.

Rečiau buvo nurodomi šie eksponatų skaitmeninimo tikslai:

- Interesantų prašymu;
- Kontrolinėms fotonuotraukoms, kartotekai ir moksliniams pasams;
- Restauravimui, eksponatų būklės palyginimui;
- Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) programai;
- Įvairioms ataskaitoms rengti.

IV. Eksponatų atrankos kriterijai

23 muziejai (iš 27), skaitmeninantys eksponatus, vykdo eksponatų atranką. Dažniausiai anketoje buvo nurodomi šie eksponatų atrankos kriterijai:

- pagal eksponatų rūšis – 15 muziejų;
- pagal eksponatų retumą – 13 muziejų;
- pagal eksponatų išlikimo lygį – 13 muziejų;
- pagal temas – 12 muziejų;
- pagal chronologiją – 8 muziejai;
- kiti kriterijai – 6 muziejai.

V. Eksponatų skaitmeninimo darbai, vykdomi muziejuose

Eksponatai skaitmeninami juos fotografuojant, skenuojant ir rengiant kompiuterinius eksponatų aprašus. Dauguma muziejų nurodė visus tris būdus, tačiau dažniausiai paminėtas eksponatų skenavimas. Iš 27 muziejų 25 muziejai eksponatus skenuoja, 24 fotografuoja, 17 rengia kompiuterinius eksponatų aprašus.

VI. Suskaitmenintų eksponatų skaičius

Lietuvos dailės muziejus – 95 444 vnt.
 Žemaičių vyskupystės muziejus – 13 910 vnt.
 Biržų krašto muziejus „Sėla“ – 13 885 vnt.
 Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus – 12 468 vnt.
 Panevėžio kraštotyros muziejus – 8 267 vnt.
 Šiaulių „Aušros“ muziejus – 6 933 vnt.
 Lietuvos jūrų muziejus – 6 301 vnt.
 Mažosios Lietuvos istorijos muziejus – 5 918 vnt.
 Respublikinis V. Into akmenų muziejus – 5 850 vnt.

Iš muziejų pateiktų atsakymų paaiškėjo, kad bendras suskaitmenintų eksponatų skaičius yra apie 200 000 vienetų. Tai tik apytiksliai duomenys, nes ne visi eksponatus skaitmeninaty muziejai nurodė skaitmenizuotų eksponatų kiekį, kai kurie muziejai pateikė ne suskaitmenintų *eksponatų*, o suskaitmenintų puslapių skaičių.

Daugiausia vertybių suskaitmeninta Lietuvos dailės muziejuje – 95 444 vnt. eksponatų (2009 m. sausio 1 d. duomenys).

Daugiausia iš jų – bibliotekos leidinių ir archyvo dokumentų.

Konkretūs skaičiai:

- bibliotekos leidinių puslapių – 42 000 vnt.;
- archyvo dokumentų puslapių – 12 447 vnt.;
- XVI–XX a. lietuvių grafikos kūrinių – 9 469 vnt.;
- XVI–XX a. užsienio šalių grafikos kūrinių – 9 445 vnt.;
- istorinių fotografijų – 3 444 vnt.; piešinių ir brėžinių – 4 362 vnt.;
- XVI–XX a. tapybos kūrinių – 3 097 vnt. ir kt.

Anketoje pateikta pastaba: „2009 m. sausio 1 d. LDM Rinkinių informacinės sistemos duomenų bazėje buvo sukaupti pagrindiniai duomenys apie 145 823 eksponatus ir įvesti 27 120 tekstinių eksponatų aprašų“.

Žemaičių vyskupystės muziejus nurodė, kad suskaitmenino 13 910 vnt. muziejinių vertybių:

- istorinių fotografijų – 8 500 vnt.;

- rankraščių – 5 200 vnt.;
- garso įrašų – 200 vnt.;
- garso ir vaizdo įrašų – 10 vnt.

Biržų krašto muziejus „Sėla“ suskaitmenino 13 885 vnt. eksponatų.

- istorinės fotografijos – 12 392 vnt.;
- numizmatikos eksponatai – 815 vnt.;
- istoriniai atvirukai – 678 vnt.

Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus nurodė 12 468 vnt. suskaitmenintų eksponatų:

- etnografiniai eksponatai (jų daugiausia) – 3 975 (iš jų 1 690 negatyvų);
- tapybos kūriniai – 2 305 vnt.;
- istorinės fotografijos – 1 623 vnt. ir kitų.

Panevėžio kraštotyros muziejus nurodė 8 267 vnt. suskaitmenintų eksponatų (anketoje patikslino, kad tai ne visi Panevėžio kraštotyros muziejaus eksponatai. Tarp jų – kitų muziejų, archyvų, bibliotekų bei privačių asmenų dokumentų originalų kopijos).

Kiti muziejai nurodė mažesnę suskaitmenintų eksponatų skaičių.

VII. Muziejų bibliotekų leidinių ir archyvų dokumentų skaitmeninimas

Remiantis atsakymais į anketos klausimus, paaiškėjo, kad muziejaus archyvo dokumentus skaitmenina 4 muziejai:

- Lietuvos dailės muziejus – 12 447 psl. (2009 m. sausio 1 d. duomenys);
- Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus – 2 041 vnt.;
- Šiaulių „Aušros“ muziejus – 744 vnt.;
- Respublikinis Vaclovo Into akmenų muziejus – 32 vnt.

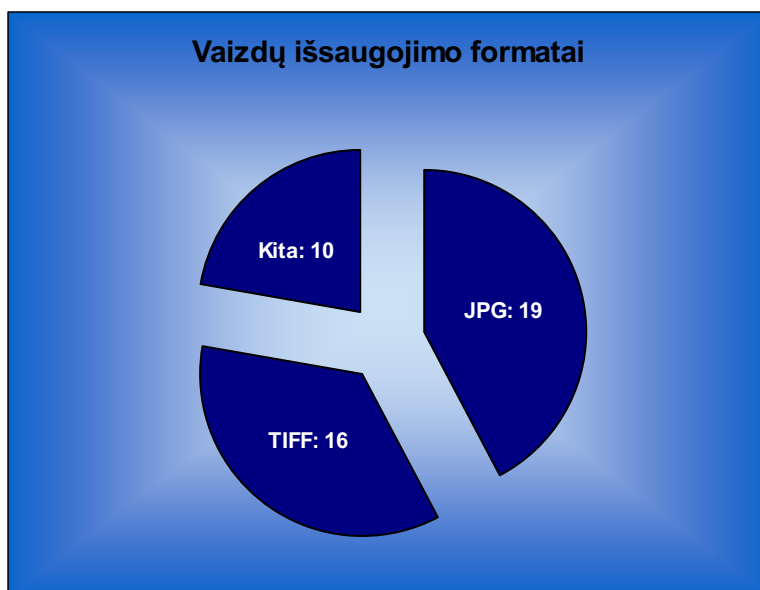
Anketoje nurodyta, kad muziejaus bibliotekos leidinius skaitmenina tik vienas muziejus. Tai Lietuvos dailės muziejus. 2009 m. rugsėjo 1 d. duomenimis suskaitmeninta 42 000 puslapių šio muziejaus bibliotekos leidinių.

Remiantis anketa, 40 muziejų neskaitmenina nei bibliotekos leidinių, nei archyvo dokumentų.

VIII. Vaizdų išsaugojimo formatai

Iš anketoje pateiktų duomenų paaiškėjo, kad nufotografuoti ar nuskenuoti vaizdai dažniausiai išsaugojami JPG arba TIFF formatais.

Dauguma muziejų naudoja abu formatus, tačiau dažniau minėtas JPG išsaugojimo formatas (19 muziejų). TIFF formatą paminėjo 16 muziejų.

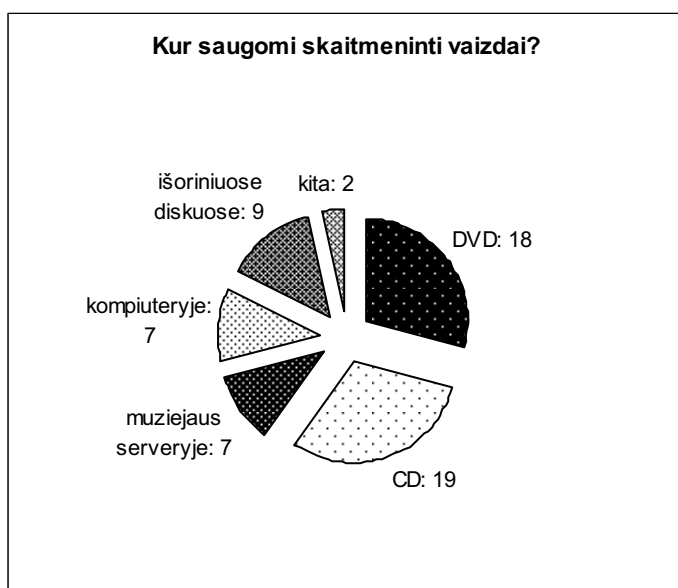
Beveik visi muziejai (21) nurodė, kad internetiniams leidiniams pateikiamiems vaizdams naudoja JPG saugojimo formatą.

IX. Suskaitmeninto vaizo kopijų skaičius

Daugiau kaip pusė muziejų (52%) saugo po 2 skaitmenintų vaizdų kopijas. 24 % muziejų saugo po 3 vaizdų kopijas ir 24 % muziejų saugo po 1 skaitmenintų vaizdų kopiją.

X. Suskaitmenintų vaizdų saugojimas

Skaitmeninti vaizdai gali būti kaupiami ir saugomi išorinėse bei vidinėse laikmenose.

Dažniausiai muziejai nurodė šias vaizdų saugojimo laikmenas:

- kompaktiniai diskai (CD) – 19 muziejų;
- optiniai diskai (DVD) – 18 muziejų;
- išoriniai diskai – 9 muziejai
- muziejaus serveriai – 7 muziejai
- kompiuterių kietieji diskai – 7 muziejai
- kitas laikmenas – nurodė 2 muziejai.

XI. Skaitmeninių eksponatų vaizdų pateikimas viešai prieigai

Skaitmeninius eksponatų vaizdus muziejai visuomenei pateikia muziejų interneto svetainėse, kultūros paveldo portaluose, portale „Lietuvos muziejai“ (<http://www.muziejai.lt>), naudoja leidiniuose, parodų kataloguose, rengiant parodas ir ekspozicijas.

15 muziejų nurodė, kad suskaitmenintus vaizdus pateikia viešai prieigai. 12 muziejų viešai prieigai vaizdų nepateikia.

XII. Viešos prieigos, kuriose pateikiama daugiausiai suskaitmenintų muziejinių eksponatų

1. Internetinė rinkinių informacinė sistema (IRIS)

Lietuvos dailės muziejuje įdiegta sistema, teikianti interneto vartotojui svarbiausią tekstinę ir vaizdo informaciją apie Lietuvos dailės muziejuje saugojamus eksponatus.

<http://www.rinkinys.ldm.lt/iris/>

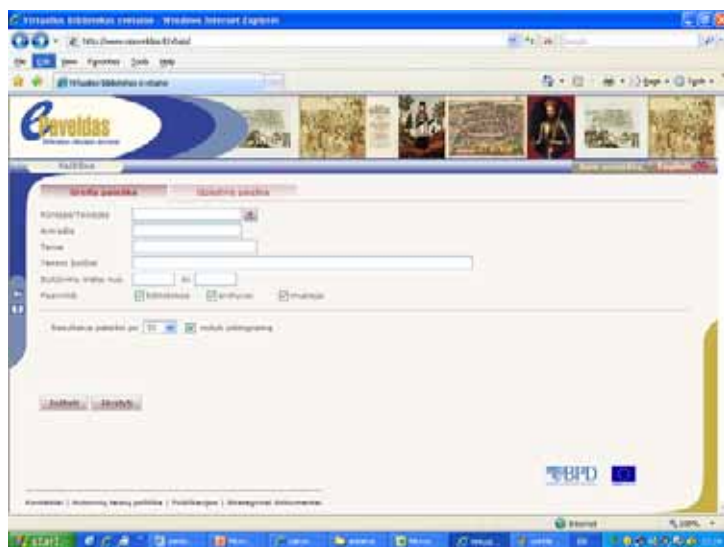

2. Integrali virtuali bibliotekų informacinė sistema (IVBIS)

Lietuvos dailės muziejaus, Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos, Lietuvos Respublikos archyvų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės kuriamoje virtualioje skaitmeninto kultūros paveldo sistemos duomenų banke

pateikiamos itin didelę vertę turinčios senosios knygos, laikraščiai, dailės kūriniai, rankraščiai, bažnyčių metrikos.

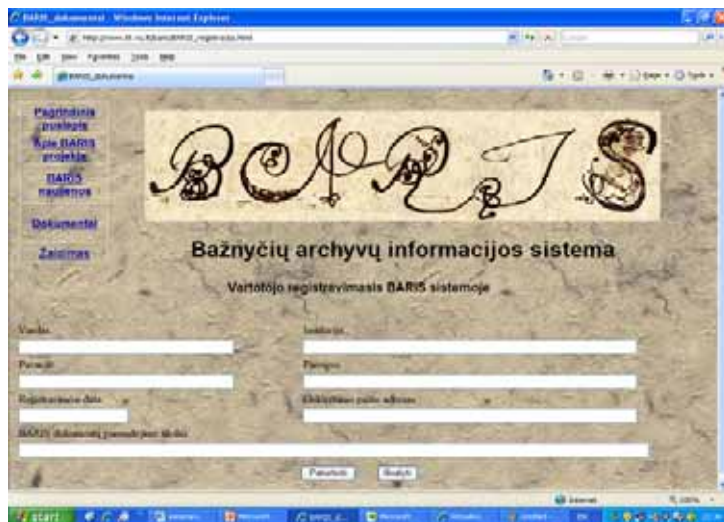
<http://www.epaveldas.lt/>

3. Bažnyčių archyvų informacinė sistema (BARIS)

Lietuvos etnokosmologijos muziejaus, Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto, Vilniaus arkivyskupijos kurijos kuriamoje sistemoje talpinami mažiausiai ištirti lituanistikos mokslinių tyrimų šaltiniai – bažnyčiose saugomi istoriniai dokumentai.

<http://www.kf.vu.lt/baris/>

4. AquaRing

Projekte dalyvauja Lietuvos jūrų muziejus su partneriais iš užsienio: Genujos akvariumas (Italija), Genujos universitetas (Italija), Prancūzijos nacionalinis jūros pažinimo centras NAUSICAA (Prancūzija), Roterdamo zoologijos sodas (Nyderlandai), Belgijos

karališkasis gamtos istorijos muziejus (Belgija), kelios informacinių technologijų kompanijos, Eisite – Europos muziejų ir mokslo centrų tinklas.

Tai daugiakalbis, įvairioms lankytojų grupėms skirtas portalas apie vandens ekosistemą, kurį sudaro 16 000 įvairaus formato skaitmeninių dokumentų (nuotraukos, teksto, vaizdo ir garso dokumentai, multimedija).

<http://www.aquaringweb.eu>

5. Skaitmeninė Panevėžio istorijos biblioteka

Kuria Panevėžio kraštotyros muziejus su partneriais (Panevėžio apskrities G. Petkevičaitės-Bitės biblioteka, Panevėžio apskrities archyvas, Lietuvos centrinis valstybės archyvas, Lietuvos istorijos archyvas ir kt.)

Skaitmeninėje bibliotekoje skelbiami suskaitmeninti vertingiausi Panevėžio krašto istorijos dokumentai, leidiniai, istorinių tyrimų rezultatai. Biblioteka patalpinta Panevėžio kraštotyros muziejaus interneto svetainėje.

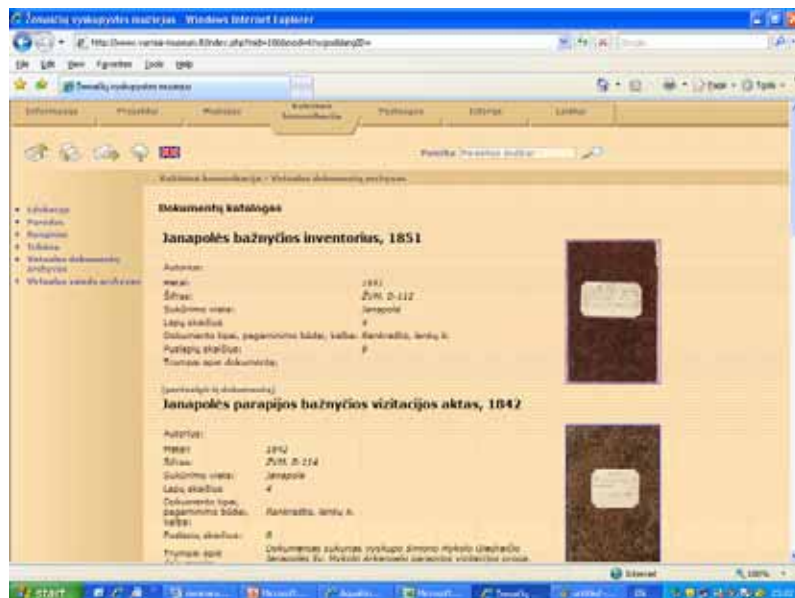
<http://www.paneveziomuziejus.lt/index.php?cid=32>

6. Virtualus dokumentų archyvas.

Žemaičių vyskupystės muziejaus kuriamas virtualus archyvas patalpintas muziejaus interneto svetainėje. Jame lankytojams pateikiamos suskaitmenintos XIX a. pab. – XX a. pr. bažnyčių inventorių knygos, kiti bažnytiniai dokumentai.

<http://www.varniai-museum.lt/index.php?mid=106&mod=Knygos&langID=1>

7. Mažosios Lietuvos istorijos muziejus suskaitmenino 618 muziejuje saugomų senųjų atvirukų, kurių dalį galima pamatyti šio muziejaus interneto svetainėje.

<http://www.mlimuziejus.lt/lt/atviruk-katalogas.php?Itemid=275>

8. Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejus savo interneto svetainėje publikuoja dalį suskaitmenintos XIX a. afišų kolekcijos iš Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejaus rinkinio.

<http://www.ltmkm.lt/>

9. Portale „Lietuvos muziejai“ (<http://www.muziejai.lt>) taip pat pateikiami kai kurių muziejų suskaitmeninti eksponatai. Dažniausiai iš jų yra sukurtos virtualios parodos. Pvz., fotografo Tado Bajorūno XX a. I p. fotografinio palikimo virtuali paroda (suskaitmenintas nuotraukas pateikė Panevėžio kraštotyros muziejus). Literatūrinis A. Puškino muziejus taip pat yra pateikęs nemažai senųjų fotografijų, archyvinių dokumentų, iš kurių sukurtos virtualios parodos.

XIII. Kompiuterinė eksponatų apskaita

Anektos duomenys rodo, kad 13 muziejų yra įdiegę kompiuterinę eksponatų apskaitą. Likę muziejai elektroninės eksponatų apskaitos neveda arba į šį klausimą atsakymo nepateikė.

Buvo nurodytos kelios skirtingos informacinės sistemos arba programos, kurias muziejai taiko kompiuterinės eksponatų apskaitos vedimui:

- *Rinkinių informacinė sistema (RIS)*. Ją naudoja Lietuvos dailės muziejus, Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, Valstybinis Vilniaus Gaono žydų muziejus;
- *MS Access*. Tai duomenų bazių kūrimo ir valdymo programa. Ji naudojama Lietuvos jūrų muziejuje ir Biržų krašto muziejuje „Sėla“;
- *SQL Anywhere* (populiariausia kompanijos „Sybase“ sukurta duomenų bazių valdymo sistema). Ji įdiegta Kauno Tado Ivanausko zoologijos muziejuje;
- *GAMA*. Tai rinkinių duomenų bazių valdymo sistema, kurią naudoja Genocido aukų muziejus;

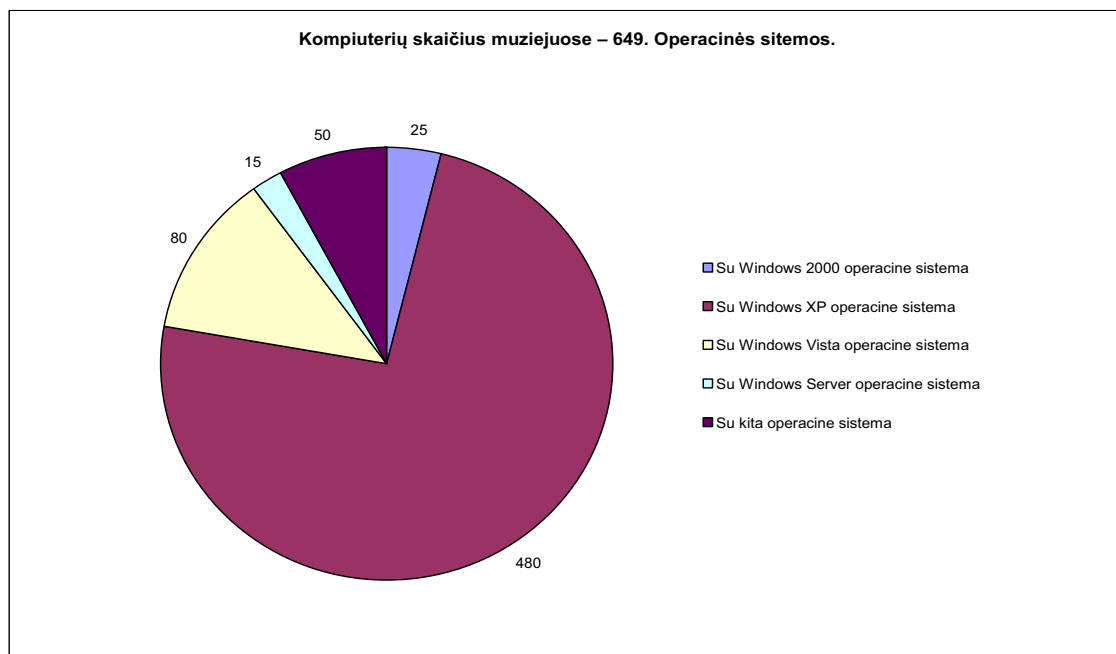
Kiti muziejai nurodė, kad kompiuterinei eksponatų apskaitai naudoja *MS Excel*, *Adobe Photoshop*, *MS Word* programas.

XIV. Techninė ir programinė įranga

Dauguma muziejų, vykdančių eksponatų skaitmeninimo darbus, turi užtektinai techninės ir programinės įrangos, reikalingos šiems darbams atlikti: kompiuterius, fotoaparatus, skenerius, serverius, išorinius diskus ir kt. Geriausia techninė bazė yra nacionaliniuose ir respublikiniuose muziejuose. Tai patvirtino ir Lietuvos integralios muziejų informacinės sistemos (LIMIS) Galimybių studijos UAB „Webmedia“ organizuota apklausa, atlikta 2009 m. pradžioje. Apklausos tikslas buvo surinkti duomenis apie muziejų techninę bazę. Ji buvo pateikta nacionaliniams, apskričių ir respublikiniams muziejams. Šie muziejai turėtų dalyvauti I-ajame LIMIS kūrimo etape. Apibendrinus 18 muziejų apklausos rezultatus paaiškėjo, kad 80 % muziejų turi pakankamai techninės ir programinės įrangos.

XV. Kompiuterių skaičius muziejuose

Susumavus atsakymus apie muziejuose esamą kompiuterinę įrangą, kompiuterių skaičių paaiškėjo, kad 18 muziejų naudoja 649 kompiuterius.

XVI. Operacinės sistemos

Didžioji dalis naudojami bene tobuliausia ir populiariausia Windows versija – Windows XP operacinė sistema. Ji įdiegta 480 kompiuterių. 50 kompiuterių naudoja *Windows Vista* operacinę sistemą. 15 kompiuterių įdiegta serveriams skirta operacinė sistema *Windows Server*.

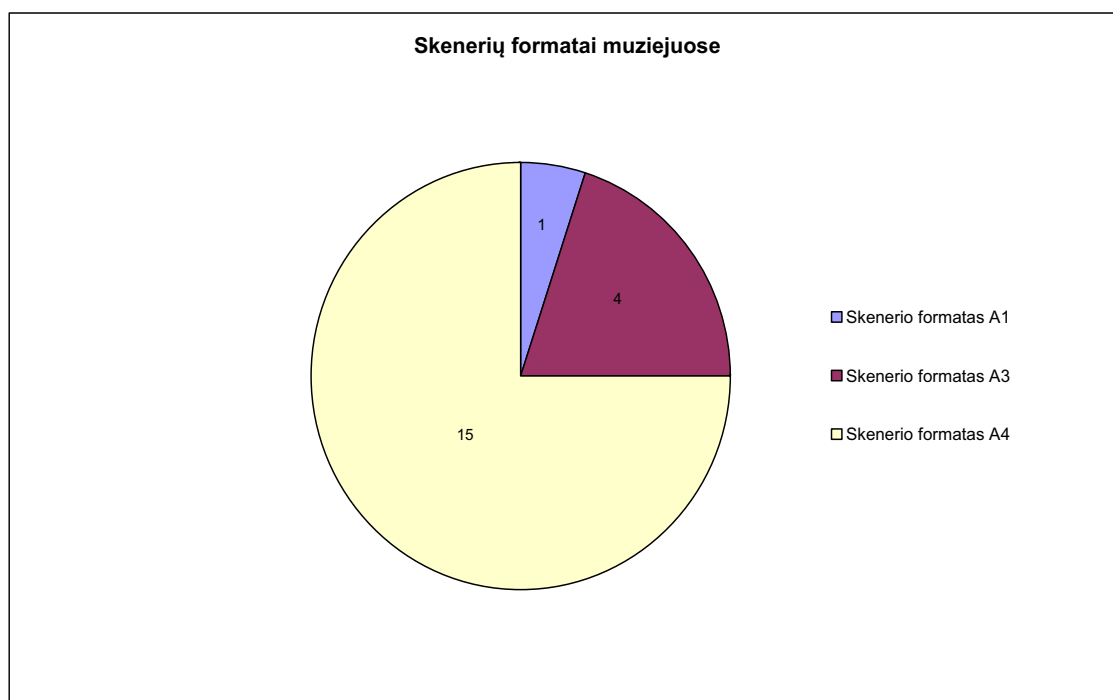
XVII. Interneto ryšys ir jo greitis muziejuose

Visi apklausti muziejai turi interneto ryšį. Jo greitis yra pakankamai spartus. 11 muziejų (iš 18) įdiegtas greitesnis nei 512 Kb/s interneto ryšys. 7 (iš 18) muziejuose interneto greitis – 512 Kb/s.

XVIII. Skeneriai ir skaitmeninės kameros muziejuose

Visuose muziejuose naudojami skeneriai. Kai kurie turi po kelis skenerius, skirtus skenuoti įvairaus formato vaizdams.

10 muziejų (iš 18) informavo, kad turi skaitmeninę kamerą.

XIX. Muziejininkų kompiuterinis raštingumas

Kompiuteriu sugeba naudotis ir dirbti didelis skaičius muziejų darbuotojų. Iš 1 007 darbuotojų (iš 18 muziejų) kompiuteriu moka dirbti 891 žmogus. 110 iš jų turi Europos kompiuterio vartotojo pažymėjimą (ECDL) – visame pasaulyje pripažįstamą dokumentą,

įrodantį, kad asmuo turi pakankamai žinių apie informacines technologijas ir sugeba dirbti asmeniniu kompiuteriu.

XX. Kompiuterinis tinklas muziejuose

15 muziejų (iš 18) informavo, kad kompiuteriai naudojami tame pačiame pastate sujungti į vietinį kompiuterių tinklą (LAN).

4 muziejai informavo, kad yra vidinis kompiuterinis tinklas tarp muziejaus skyrių ar padalinių skirtinguose pastatuose. 3 muziejai nurodė, kad vidinis tinklas yra ne visur. 7 muziejai neturi kompiuterių tinklo tarp skirtingų pastatų.

Išvados

1. Pastaraisiais metais vis daugiau Lietuvos muziejų įsijungia į įvairius skaitmeninimo projektus, dalis suskaitmenintų teksto, vaizdo ir garso dokumentų pateikiama viešosiose prieigose.
2. Didesnė muziejų dalis nevykdo kompiuterinės eksponatų apskaitos arba vykdo parengiamuosius darbus.
3. Kompiuterine ir programine įranga geriausiai apsirūpinę nacionaliniai ir respublikiniai muziejai.

Dalia Sirgedaitė
2009 m. rugsėjo 24 d.